

LITERARY THEMES AND MOTIFS OF ANTON PANN

Ileana Șendrescu (Băluță)

PhD Student, University of Pitești

Abstract: Anton Pann is one of the most amazing writers of the 19 century, contact point of circuit folk who is linking East of the West by ancient motifs and creative sources, unifying them in his work of great value for our literature. This is a huge receiver of themes and motifs in similar variants who is linking Asian culture with that of Europe. The present study is intended to emphasize a few aspects of Anton Pann's literary work, especially those which exploit old cultures.

Keywords: theme, motif, culture, opera, style.

Creația lui Anton Pann nu este menită să fie pusă între cele două limite și anume cea de culegător și cea de creator exclusiv. Opera acestuia poate fi privită dintr-un unghi al folclorului, cât și dintr-un unghi al istoriei literaturii.

Importanța operei sale ne duce la izvoarele sale de inspirație. Cel mai important deschizător de drum spre acest lucru a fost Mozes Gaster care a determinat matricea de inspirație a creației lui Pann. Se pare că acesta a împrumutat mult de la alții, fiind impresionant de valoarea creației care circula pe atunci în mod oral dar și scris. Fiindcă îi era greu să se desprindă prea mult de original, copia pleca de la model, doar ca-și impunea idei proprii și semnificații unice. Elementul personal intervenea pentru a puncta imagini, motive și tipuri literare de circulație colectivă. Adunarea materialului nu s-a oprit doar la culegerea de proverbe și creație populară (preocupare începută de Alecsandri și Russo), ci a vizat și aspecte ale creațiilor de la periferiile orașelor, materialul pe care –l ofereau publicațiile periodice. I-au fost de ajutor manuscrisele vechi ale cărților populare: *Hristoitia*, *Bertoldo*, *Arghir și Anadam sau Fiore di virtu (Floarea darurilor)*, *culegeri de maxime*, ca *Adunarea de pilde bisericesti și filozofesti a lui Dinicu Golescu de la 1826*, *opere beletristice neogrecesti*, ca *Erotocritul și altele*. Materialul este mare și valoros cu teme și proveniențe diferite.¹

Cunoscându-l pe Pann vedem că uneori traduce un text, alteori prelucrează textele mai vechi (*Erotocritul*, *Arghir și Anadam*) și creează (*O sezătoare la țară și Povestea vorbii*). „*O sezătoare la țară și Povestea vorbii, deși cuprind numeroase elemente alogene, constituie însă, prin dispunerea materialului, bogăția invenției și expresivitatea formei, o creație originală: aici tot ce a fost împrumutat s-a topit într-o nouă elaborație.*”²

¹P.Cornea, Anton Pann, Editura pentru Literatură, 1964, p.80.

²P.Cornea, Anton Pann, Editura pentru Literatură, 1964, p.78-105.

Realizând legătura dintre Orient și Occident prin circuitele folclorice, Pann folosește o seama de motive cu filieră directă în India, motive ce străbat din Orient în Evul Mediu, și prin care creează o adevărată capodoperă a literaturilor moderne. „Îl citim deci (pe Anton Pann) nu numai cu plăcere, dar, atunci când înțelegem lucrurile mai bine, și cu emoția de a stabili prin el contactul cu fantezia unică și eternă a omenirii.”³

*Creația lui Anton Pann cuprinde teme și motive ce se găsesc și în alte culturi, opera sa fiind „o verigă în lanțul ce leagă vechile culturi ale Asiei de culturile Europei.”*⁴ Astfel Pann poate să fie considerat un folclorist sau un prelucrător de folclor balcanic, opera sa prelucrând o lecție de morală, o învățătură, o glumă transformând limbajul cotidian în limbaj poetic, transformând proza în poezie.

În 1883, Gaster a stabilit câteva din izvoarele lui Pann revenind asupra studiului în 1936. După Gaster, *Arghir și Anadam* își are originea în *Viața lui Esop*, care este originală din Orientul asiatic și ajunge la noi prin traduceri slavone și românești, prin filiera Bizanțului. Aceste traduceri din secolul XVII-lea având teme și motive comune cu *Gesta romanorum* (culegere de istorioare ale Evului Mediu), cu *Bertoldo* (carte populară italiană), cu povestirile turcești, unde prezintă o snoavă din *Povestea vorbii*. Această snoavă, „unde e minte multă e și nebunie multă”, înfățișează un personaj-tip, o fată care asaltată de pețitori, vorbește criptic, vorbele lămurindu-se la urmă.

Un motiv din culegerea medievală *Disciplina clericalis* (a lui *Petrus Alphonsi*), întâlnit și în *Gesta romanorum*, îl cunoaște și *Nastratin Hogeia* a lui Pann: personajul aude că se poate intra în casele oamenilor pe o rază de lună dacă o încalecă, dar acesta cade și sfârșește prin a-și plânge rănile.

Avem și o poveste a lui *Ion Barac*, originea ei fiind la *Halima*, apoi în povestirile franceze și germane, prezintă paralelisme cu *O șezătoare la țară* în care se dezbate firul epic al poveștii celor trei gheboși, dintre care unul este căsătorit. Femeia acestuia determină moartea celor trei, însă aventura culminează în momentul în care cel de-al treilea ghebos în loc să fie aruncat în apă de un hamal este lăsat la ușa unui cârciumar. Acesta lovește cadavrul și crede că el l-a omărat și speriat vrea să scape de acesta. De aici înainte un pescar, un plugar, un vânător, un morar se cred autorii omorului, până când zăpciul lămurește, în felul său, întâmplarea.

De când ploua cu cârnați, din *Fabule și istorioare* își găsește originea în *Sindipa* (povestire persană a celor șapte înțelepți), transformată în capodopera sadoveniană – *Divanul persian*. *Si Sindipa* provine dintr-un prototip indian printr-o versiune arabă și siriană. Este cunoscută în secolul al XI-lea dintr-o traducere grecească, mai târziu în secolul al XIII-lea, într-una evreiască. Din versiunea latinească, francezii au scos *Le roman de sept sages*, apoi o traducere neogrecescă din secolul al XVIII-lea, tălmăcită într-un manuscris românesc în 1790 și într-o tipăritură la Sibiu în 1802 de Simeon Pantea. Pann ar fi cunoscut această poveste direct sau prin intermediul altor versiuni.

Paul Cornea dă exemplul părții intitulate *Planul simigiului* (din *Fabule și istorioare*). Acesta, vânzându-și covrigii la târg, își cumpără ouă și plănuiește cum s-ar putea îmbogăți cu ele. Gândindu-se cum e bogat, tresare fericit și răstoarnă tava ce-o purta pe cap, revenind la realitate. Gaster, având la bază opiniile sanscritologului Max Muller, amintește de *Panciatantra*, ca fiind exemplul istorioarei lui Pann. Această colecție de fabule, ajunge prin adaptări până la La Fontaine. *La laitiere et le pot au lait* o prezintă pe Perrette ce-și face aceleași gânduri ca simigiul lui Pann. Ideea este ca ar fi posibil ca Pann să fi avut ca sursă de inspirație fabula lui La

³ T. Vianu, Anton Pann, Societatea de științe istorice și filologice, București, 1955, p. 22

⁴ P. Cornea, Anton Pann, Editura pentru Literatură, 1964, p.90.

Fontaine, dar este posibil ca și acesta să fi avut la bază fabulei un prototip anterior. „*O snoavă născocită în Orient este găsită hazlie și înțeleaptă de oamenii țărilor celor mai îndepărtate de izvorul ei, care au povestit-o din nou și au vărsat-o în circuitul interior al literaturii lor populare. A auzit-o cineva, cu sute sau mii de ani în urmă, aproape de leagănul nașterii ei, un marinar, un negustor sau un soldat. Aceștia au luat-o cu ei ca povestire gravată în memorie sau ca manuscris și au purtat-o legănați de cămile sau valurile mării, au povestit-o în porturi, la vreo masă de han, într-un bâlci sau într-un loc de pelerinaj. (...) Prin toate aceste ființe a trecut un fir care a înconjurat de mai multe ori pământul și care ne ține pe toți laolaltă ca membrii unei singure comunități, a mării comunității umane, zadarnic rășluită și măcelărită de provocatorii războaielor.*”⁵ Așa explica Tudor Vianu legătura Orientului cu lumea vestului și variantele povestirilor din culturile vechi. S-a spus și ideea că Pann a creat povestioarele independent, și că în astfel de cazuri ar fi o coincidență și nu o influență. Așa că, similitudinile nu provin din transmitere ci din experiența de viață comună a oamenilor. Adevăratul răspuns trebuie să fie undeva la mijloc, însă Pann a fost și creator dar și culegător. În opera sa, el a folosit numeroase manuscrise românești anterioare, aducându-le îmbunătățiri, trecând la un stil propriu, punând bazele limbii literare în ceea ce privește poezia.

Iată o alta parere, a lui Emmanuel Cosquin, un erudit care a studiat originea basmelor: „*Oricare ar fi tipul de poveste pe care l-ați studia, în variantele sale cât de numeroase, cât de diversificate, culese în țările cele mai deosebite, nu veți întâlni nici un singur element caracteristic, fie cât de neânsemnat, care să fie cu adevărat specific cutării variante, cutării țării. Cercetați bine, și acest element îl veți regăsi aiurea, în mod foarte precis, câteodată la celălalt capăt al lumii.*”⁶

Andrew Lang scria în prefața traducerii engleze a poveștilor fraților Grimm (1884) : „*Socotim că e cu neputință să determinăm deocamdată până la ce punct poveștile au fost transmise de la popor la popor și transportate din loc în loc în trecutul obscur și incomensurabil al omenirii sau până la ce punct ele se datoresc identității imaginației umane în toate locurile... Cum s-au răspândit poveștile, aceasta rămâne nesigur. Mult se datorează desigur identității de imaginație, mai ales în epocile primitive, ceva ce se datorează transmiterii.*”

Gaster se exprimă direct în defavoarea lui Pann spunând că acesta „*n-a făcut altceva decât a tipărit manuscrise mai vechi românești, schimbându-le mai mult sau mai puțin*”⁷, „*nu este autorul nici uneia din cărțile publicate de dânsul, doar numai că multe dintre ele au fost versificate de dânsul.*”⁸

Paul Cornea (*P. Cornea, Anton Pann, Editura pentru Literatură, 1964.*) grupează opera lui Anton Pann pe baza unor criterii, împărțind-o în patru capitole :

I. – Originale : - a) Câteva bucăți din Poezii deosebite sau Cântece de lume (1831) – *La Râmnic, Zădărnicia, Însoțirea, Munților, fiți mărturii, Luniță luminătoare, Nu voi avere, nivi bogăție etc.*

b) Unele bucăți din *Fabule și istorioare* (1841).

c) Câteva bucăți din poezii populare (1846), primele 4 poezii și *Povestea unui gângav despre zavera de la 1821.*

d) *Memorabilul focului mare întâmplat în București în ziua de Paști, anul 1847, martie, 23, în generozitatea preînălțatului nostru prinț Gheorghe D. Bibescu-vodă* (1847).

e) *Povești și proverbe din Culegere de proverburile sau Povestea vorbii* (1847).

⁵ T. Vianu, Studii de literatură română, Editura didactică și pedagogică, 1965, p.50.

⁶E. Cosquin, Etudes folkloriques, Recherches sur les migrations des contes populaires et leur point de depart, Paris, 1922, p. 9.

⁷M. Gaster, Literatura populară română, București, 1883, p.106.

⁸ M. Gaster, Prefață la Povestea vorbii, Editura Albatros, București, 1986, p.71.

f) Părți din *O șezătoare la țară sau Călătoria lui Moș-Albu (1851-1852)*.

II. – Prelucrări și reeditări de manuscrise (texte) anterioare sau contemporane.

a) *Calendarul lui Bonifatie Setosul (incert- 1821)*.

b) *Cântări de stea (incert- 1822)*.

c) *Versuri muzicești (1830)*. În prefață, autorul își precizează modul de lucru : „...aceste versuri neavându-le tipărite, din mână în mână și din auzite spunându-le, atât le simtise din calea lor, încât mai nici un înțeles nu avea într-însele. Pe aceste într-acest chip eu văzându-le, m-am îndemnat și, pe cât am putut, culegându-le, le-am îndreptat.” Vedem clar că Anton Pann a prelucrat versuri manuscrise și poezii răspândite pe cale orală.

d) Cea mai mare parte din *Poezii deosebite sau Cântece de lume (1831)*. În acest volum Pann reproduce 15 poezii de Alecu Vacărescu după un manuscris, de asemenea, reproduce 2 poezii de Ienăchiță Vacărescu și 8 poezii de Iancu Vacărescu, exemplu *Bacchic (Bine este totdeauna...)*. Și în acest caz Pann folosește manuscrisul Vacăreștilor, pentru că în *La Privighetoare sau Firească lege* nu sunt în ediția de la 1830 : *Poezii alese din ale marelui logofăt I. Vacărescu*. În opera lui Pann întâlnim numeroase cântece de lume și poezii a căror origine este greu de stabilit, însă stilul le înrudește cu opera Vacăreștilor și cu a lui Conachi.

e) *Hristoitia (1834)*. Această lucrare este considerată de D. Russo o traducere a lui Pann prin intermediul grecesc a lui Daponte, după opera lui Erasm din Rotterdam : *De civilitate morum puerillium (Anvers, 1530)*. (D. Russo, *Studii și critice, București, 1910, p.41*). Russo precizează existența unei versiuni românești datorită călugărului Naum Rîmniceanu, după un intermediar grecesc al lui Vizantios. N. Cartoian, în opera sa *Cărțile populare în literatura românească*, susține părerea lui Russo. Însa nu amintește de cercetările anterioare lui Russo, din 1890 unde Constantin Erbiceanu spunea ca Anton Pann a scris *Hristoitia* de la un text grecesc al lui Naum Rîmniceanu, prelucrat de acesta după o scriere a lui Dimitrie Neculai Darvari : „*Manuducere în buna-creștere sau manual pentru citirea tinerilor studioși Romei (greci) și Vlahi*.”⁹ Mai târziu acesta a consemnat că Pann a cunoscut un manuscris al acestuia, *Buna obicinuință nouă, din 1829*, cu traducerea operei lui Erasm pe două coloane : în poezia grecească și românească. Astfel acesta susținea că Pann ar fi îmbunătățit textul lui Naum, după cum urmează în :

Cap .V.-, *Pentru Podoaba Hainelor : Nu este lucru poprit / Podoaba și la bărbați. / Ci aceasta să o faci / Nu și peste cât se cade / La însuși persoana lor, / Ca să nu se defăimeze. / (Naum Rîmniceanu 1847)*”.

„*Bărbații să se gătească / Și să se împodobească, / Este slobod la orcine, / Însă precît să cuvine, / Cu podoaba potrivită, / Așezată și cinstită, / Iar acela ce să gătește / Mai mult decât trebuiește / Și cel ce se des privește, / Să pipăie, să chitește, / Ca să s-arate pre sine / Mai galant decât oricine, / Astfel de om să nu-ți pară / Că va scăpa de ocară. / (Anton Pann 1834).*”

Vedem că Pann nu se îndepărtează de la versiunea lui Naum Rîmniceanu, totuși acesta prelucra textul susținând că aceasta a fost „*intâi scoasa*” în latinește apoi răspândită în diverse traduceri : „*Fiecare o făcuse / În limba-i cum îi plăcuse, / Precum și în rumânește / Două feluri se găsește, / Care acum și de mine / Iat-a treia oară vine / Cum se vede întocmită / Și în versuri poezită. /*” În aceste rânduri Pann vorbește de poezire nu de traducere. Adăugăm la aceasta și o frază din prefața de la *Fabule și istorioare din 1841*, posterioară *Hristoitiei* : „*În anii cruzimii mele, de ar fi fost școli ca acum și de învățam vreo limbă din cele lăudate, nu era să mă joc cu astfel de lucruri mici, ci era să traduc osebite cărți care să mă folosească și pe mineși pe*

⁹ C.Erbiceanu, *Cronicari greci cari au scris despre români în epoca fanariotă, București, 1899, p.32*.

alții....”’. Deci acesta susține clar că *Hristoitia* nu este o traducere, ci o prelucrare însă nu se știe precis în baza cărui manuscris, cel al lui Rîmnicianu sau altul, din păcate pierdut.

f) *Noul Erotocrit* (1837). Și această scriere o încadrăm la prelucrare nu la traducere. După studiul lui Cartoian *Erotocritul* tipărit în 1818, la Viena, stă o opera de Dionisie Fotino, de la sfârșitul secolului al XVII-lea, prelucrată după romanul cavaleresc, de la sfârșitul evului mediu francez, „*Paris et Vienne* .”¹⁰ V. Grecu afirma : „*e o traducere fidelă, în versuri, a textului din Noul Erotocrit al lui Dionisie Fotino, și că Pann nu-și permite nici o schimbare sau modificare și nu adaogă nimic de lael.*”¹¹ Dar în prefața *Erotocritului* Pann susține : „*Numa-n rumânește, până astă dată. / Nu s-a văzut încă-n tipărire dată. / Dar tradusă-n proză la mulți se găsește, / Și la alți în versuri, chiar ca la grecește, / Fără osebite-ntocma potrivită, / Dar numai-ncepută și neisprăvită.*”’ Se vede clar că Pann nu-și revendică meritul de traducător, însă el precizează faptul că opera pe care o oferă atât în proză cât și în versuri, era raspândită în mai multe copii. În acest caz nu este o simpla poezie, adică o versificare și o încadrare a unui simplu manuscris. Într-adevăr Pann înscrie, printre alții, numele lui Tudorache Iliad, cu mențiunea : „*ajutătorul la traducereaaceştii istorii*”’. După Russo acesta ar fi una și aceeași persoană cu Teodor M. Eliad, traducător, în 1837, din grecește, al poemei lui *Stavrinus* : „*Vestitele vitejiiale lui Mihai Vodă...*”¹² Așa că este posibil ca acesta să fi tradus *Erotocritul* în românește, iar Pann l-a prelucrat.

g) O parte a proverbelor și a povestirilor din *Culegere de proverburile sau Povesteavorbii* (1847) . Pentru o claritate deplină a izvoarelor lui Pann ne- ar trebui manuscrisul de care acesta s-a folosit, s –au motivul popular oral care i-a ajuns la urechi, cum este cazul la *Povestea poamelor*. Se știe că aceasta este o satiră bizantină din secolul al XII-lea care condamnă beția, dar critică și moravurile de curte într-o monarhie despotică. Într-o lucrare erudită, Ariana Camariano a studiat cele 4 variante ale prototipului grecesc, care la rândul lor au dat naștere altor traduceri, stabilind, la noi varianta neogrecescă la 1781 (*Ariana Camariano, Poricologos și Opsarologos grecesc, în Cercetări literare, III, 1939, p. 62, 63.*) Numărul total al manuscriselor descoperite până acum este de 15 (*Ioana Andreescu, Istoria poamelor. Redactiunile românești, în Cercetări literare, II, 1936, numără 13 manuscrise, la care A. Camariano adaugă două*). Dintre acestea, unul a fost descoperit de N.Mateescu, în 1912, fiind lăsat de Pann la Mănăstirea Dintr-un Lemn (*N. Mateescu, Judecata strugurelui, în Ion Creangă, I. 1912, p.289-290. Povestea poamelor circula și oral, găsim o variantă în Texte din literatura poporanăromână de G. Alexici- Budapesta, 1899*). Astfel putem stabili asemănări între *Povestea vorbii* și alte istorioare universale și găsim coincidențele, dar așa cum s-a explicat ele sunt rezultatul unei circulații de motive, scrise sau orale, ori creație independentă. Dar chiar și așa există un element împrumutat , care prin transformări căpătă un nou înțeles. Exemplu este disputa dintre mâini, picioare și pânțece care este o fabulă a scriitorului latin Menenius Agripa, iar *Popa Badea* își are corespondența în folclorul indian, în cărți populare ebraice și europene medievale. Proverbele din *Povestea vorbii* provin din cărțile vechi populare : *Esopia, Floarea darurilor, Bertoldo etc.*

h) *Înțeleptul Arghir cu nepotul său Anadam* (1850). Gaster afirma că lucrarea „*a fost copiată de-a dreptul din manuscripte.*”¹³ Aici Pann nu a reprodus, ci a transcris modificând stilul.

i) *Spitalul amorului sau Cântătorul dorului* (1850). Este o veritabilă antologie a poeziei erotice a literaturii noastre moderne, în care figurează : Văcărești, Conachi, Momuleanu, M.Lupescu, G. Ucenescu, G.Popescu, T.Georgescu, Cârlova, Alexandrescu, Bolliac, Bolintineanu, Costeche

¹⁰ N. Cartoian, cartile populare în literatura romaneasca, II 1938, p.346, 347.

¹¹ V. Grecu, *Erotocritul* lui Cornaro în literatura românească, în *Dacoromânia*, I, Cluj, 1921, p.61.

¹² D.Rusoo, *Studii istorice greco-romane*, vol.I, București, 1939, p.10.

¹³ M.Gaster, *Introducere la Povestea vorbii*, Craiova, 1936, p71.

Caragiali, G.Sion, C. Aricescu și A. Pann. Ediția de la 1850, în doua volume, cuprinde un număr de 88 de poezii, dintre care pentru 60, autorul dă melodia în notație psaltică. Ediția următoare din 1852, în 6 broșuri este mai amplificată ; ea cuprinde 293 de cântece, dintre care 167 cu melodie. Manuscrisul Ucenescu indică originea multor poezii din culegerile lui Pann, în special din *Spitalul amorului*, precum și asupra motivului în care Pann a folosit izvorul de inspirație. De exemplu poezia *Pe culmița dealului are adnoția Deres așea de Anton Pann ; poezia În zorii zilei, de dimineață, are adnoția Adus din Moldova de Anton Pann, însă pentru Luni veniră, marți veniră se spune ,, lucrat și raportat de Anton Pann”¹⁴, ceea ce presupune că este opera originală. La fel *Răbdaremi se stinse are indicația clară : ,, poezia și melodia de Anton Pann”*. Astfel în manuscrisul Ucenescu sunt 103 poezii fără melodie, reproduse în *Spitalul amorului*, dintre care la 49 e semnat Anton Pann, asta însemnând creație proprie.*

j) *Cântătorul beției (1852)*. traducere după poemul lui Aaron : *Leonat din Longobardia și nevasta lui Dorofata (sau prototip comun)*.

k) *Culegere de povești și anegdote (1854)*.

III . Traduceri

În acest capitol se încadrează și *Hristoitidia și Erotocritul* despre care am vorbit și am precizat izvoarele de inspirație. *O povestire arabică din Halima (1839)*, Pann a scris doar prefața, textul fiind luat dintr-un manuscris de Stanciu Georgescu și ar fi îndreptat traducerea. *Năzdrăvăniile lui Nastratin-Hogea (1835)*, *L.Șăineanu a arătat că glumele lui Nasr-eddin (care a fost un mare învățat, favorit al celebrului Timur-Lenk, devenit ca și mutatis mutandis – Ieremia Cacavela, dascălul lui Cantemir, un reprezentant al literaturii bufone) au circulat la noi pe cale orală înaintea lui Pann.*¹⁵ Multe din aceste istorioare ale eroului turc, au fost culese de Ispirescu, prima ediție la turci a lui Nastratin-Hogea datează din 1837.

IV. Folclor

Folclorul și motivele folclorice sunt latura dominantă în creația lui Pann. Stilul creației sale este inconfundabil, elementele folclorice fiind la baza creației lui Pann, dezvelind astfel culturile, transmise pe cale orală. Acest capitol cuprinde :

a) *Câteva din Versuri muzicești (1830)*.

b) *Poezii deosebite sau Cântece de lume (ediția a II- a, 1837)*.

c) *Unele bucăți din Fabule și istorioare (1841)*.

d) *Câteva bucăți din Poezii populare (1846)*.

e) *Povestiri și mai ales proverbe din Culegere de proverburile sau Povestea vorbii (1847)*.

f) *Spitalul amorului sau Cântătorul dorului (1850)*.

g) *O șezătoare la țară sau Călătoria lui Moș Albu(1851-1852)*.

Această clasificare făcută de Paul Cornea este valoroasă pentru opera lui Pann și prezintă parcursul evolutiv al creației acestuia. Creația propriu-zisă se amestecă cu reproducerea unor materiale din culturile străine, ajunse la scriitor fie pe cale orală, fie pe cale scrisă. Pann a lucrat și a prelucrat devenind astfel independent față de izvoarele de inspirație, conducând creația sa spre diferite genuri, ca povestirea, fabula, apolog, istorioare, sau expresii aforistice de tip paremiologic, având darul scormonirii și profitând de toate resursele lexicale. Creația populară orală este investigată în toate detaliile și zonele sale, scriitorul împrumutând de aici teme și motive, subiecte și formulări specifice, un limbaj colorat și plin de consistență. Elementele

¹⁴ P.Cornea, Anton Pann, Editura pentru Literatură, 1964,p.78-105.

¹⁵ L.Șăineanu Nastratin Hogea in Noua revistă română, nr. 1 din iunie 1900,p.503.

folclorice, dau –aşa cum se exprima la aceea vreme Ienăchiță Văcărescu - „*gust și dulceață*” întregii opere, cu efecte nu doar asupra publicului cititor ci asupra literaturii la aceea vreme. Anton Pann realizează în opera sa o sinteză între literatura populară și cea cultă, într-o revărsare de inteligență, echilibru, dragoste de viață și de frumos. Textele vechi, uitate, capătă o nouă lumină devenind de actualitate iar cele de alte proveniențe obțin o existență de maximă importanță.

Putem structura opera lui Pann astfel : I. poezia lirică –lirica anacreontică (poet liric ?) ;
II. preluări-prelucrări ;
III. Cartea înțelepciunii (folclorist ?) ;

Fără darul său poetic, opera sa care s-a publicat în 3 volume sub titlul Anton Pann – *Scrieri literare* ar fi rămas doar simple culegeri cu caracter moralizator, limitându-se la rolul de îndreptare. Pann însă caută să arate lumii cuvinte și expresii, stilul său fiind aparte, făcând astfel loc observației ironice. Cântecul „*politicești*” adică „*civile*” au fost publicate în prima sa colecție de poezii lirice, în care se află și subcapitolul Versuri muzicești din 1830. Aceste poezii înfățișau meditații cu privire la condiția umană și la destinul omului. Specia cultivată era una veche de la sumbrul *Eclesiast*, și scepticul *Horățiu în Odele sale*. Aceasta a rezistat până în secolul al XVIII-lea, la noi fiind reprezentant Barbu Paris Mumuleanu. Un an mai târziu Pann părăsește această temă, folosind o noua specie care părea nouă în literatura noastră. Este vorba de o lirică mai nouă a „*cântecelor de lume*” iar publicul ia contact odată cu publicarea *Poeziilor deosebite*. Poeziile pot fi ale lui Pann deși pot fi găsite în multe creații ale unor contemporani. Această lirică veche, se desparte de cea populară, însă deși Pann fiind la noi reprezentant nu a avut mult succes.

Ovidiu Papadima spunea : „*cântecul de lume a circulat sub formă de manuscrise, intrând deci în categoria literaturii vvasifolclorice, având, numai și sub acest aspect, strânse legături cu folclorul propriu-zis, cu creația populară.*”¹⁶ Cântecul de lume poate fi urmarea unui proces istoric, pentru că își face apariția odată cu dezvoltarea societății, cu înflorirea orașelor și cu noua mentalitate a oamenilor. În Italia se scria *Canzonierul sau Decameronul*, în orașele germane apare *Grobianus* a lui Dedeking, se scrie *Venusgartlein (Grădinița lui Venus)*- în care poezia populară se întâlnește cu cea bachc-anacreontică, a cântăreților populari. Apariția cântecului de lume în Transilvania secolelor al XVI-lea și al XVII-lea, se produce sub aceleași schimbări, iar bibliotecile dețin manuscrise, unele și tipărite, maghiare și românești (între cele mai vechi, *e Codex Petrovay – 1672*). Cântecul acesta vvasi –folclorice apăreau sub două aspecte : - cântecul popular orășenesc, bucureștean, ceea ce Anton Pann numea „*cântece de mahala*” și cântecul popular rural, cunoscut de oamenii noi ai Capitalei de origine țărănească. La aceea vreme manuscrisele circulau, se multiplicau, versurile lor treceau din gură în gură, tainele deveneau ale tuturor, iar Pann a adunat tot ce s-a putut pentru producțiile lirice din *Spitalul amorului* : „*Crez că la mulți le va aduce mirarea pornirea mea spre a da prin tipar la lumină niște poezii ca acestea. Stiut fiind însă la cei mai mulți din obște că aceste poezii de multă vreme avându-le manuscrise, unele adunate de la alții și altele chiar de mine compuse, mai totdeauna aveam silă de către prieteni a le da izvoade, și cu aceasta mi se pricinuia silă de la alte lucruri mai folositoare. Pentru ușurarea mea, dar și pentru a prietenilor mulțumire, m –am îndemnat a le tipări*”¹⁷

Urmează versurile din 1830, care sunt laice dar și morale, iar un an mai târziu acesta tipărește „*Poezii deosebite*,” unde 22 dintre ele aparțin Văcăreștilor (*O. Papadima precizează acest lucru,*

¹⁶ O. Papadima, Anton Pann și cântecul de lume, Studii și cercetări de istorie literară și folclor, nr.3-4, 1957.

¹⁷ A. Pann, Scrieri Literare, Editura pentru Literatură,1963.

*I dintre creații aparține lui Ienăchiță, 13 lui Alecu, iar 8 lui Iancu Văcărescu).*¹⁸Primele din poeziile deosebite aparțin creației orale având ca temă haiducia : „*Cântec ce-i zic al Jianului și Cântec ce-i zic al Tunsului*. Pann dă acestora o noua atitudine prezentând doi eroi ai baladelor haiducești, sub un nou titlu : *Cântec vechiu milităresc cu lirică haiducească*: „*Und-auz cucul din luncă, / Mă îndeamnă tot spre ducă, / D-aș ajunge mai curând. / Unde am pus eu de gând. / Și să-ncing o săbioară / Care-mi va fi soțioară, / Soțioară d-ajutor, / Credincioasă și cu dor. / Soțioară pân la moarte / Eu de ea nu m-oi desparte. / ”Se continuă cu „ *Cântec vechi al turturelii* ” unde observăm revenirea la sentimentalism : „ *Amărâtă turturică, / Când rămâne singurică / Și când soția-și răpune / Nu va să se mai îmbune. / Și când șade câteodată, / Tot pe rămurea uscată. / Umblă prin dumbrav-adâncă / Nici nu bea , nici nu mănâncă. / ”Apoi urmează versurile pentru Anica, unde Pann exprimă condiția umană în raport cu sentimentele pentru aceasta. Pann se prezintă ca un lector răbdător și atent la lectură, fără să se lase furat de discursul de suprafață, ci trăiește clipa însăși. Scrierile acestuia nu sunt pe măsura trăirilor sentimentelor, versurile sale exprimând simplitatea iar motivele exprimând imaginea.**

În 1837, după ediția a II-a din *Poezii deosebite*, apare *Noul Erotocrit*, unde din cele 36 de poezii , 22 sunt închinare Anicăi, apoi Lucsandrei, Mărioarei, lui Ralu, Paraschvei și Catincăi. Vedem în poeziile dedicate Anicăi sentimentele autorului : „ *Anică, zilele trec / Și minutele ca clipa / Nu simțim cum să petrec / Tinerețele cu pripa. / ”*

În 1850 apare prima ediție din *Spitalul amorului*, sub forma a două cărți unde Pann formulează o definiție chiar pe copertă : „ *Adică : / Cântece vechi populare / Despre orice întâmplare / Pe care junii le cântă / Și babele le descântă. / Însă : / Pe lângă cele Sătene / S-a pus și din Orășene.*” iar a doua parte a ediției cuprind o altă formulare : „*Cântecul sătenilor / Și ale orășenilor / A vârstelor zburdalnice / D-a dragostei purdalnice.* ” Astel, *Spitalul amorului* cuprinde cantece preferate de cititorii din aceea vreme, înfățișând o categorie aparte de literatură, considerat folclor bucureștean. Formele poetice tipice întâlnite în manuscrisele de poezie din secolul al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea, se recunosc în stihurile operei antonpănești. Cu acest stil, Pann își deschide *Spitalul amorului* sau *Cântătorul dorului*. Primele opt poezii, se găsesc în variante în manuscrisele transilvănene. „ *Junele cuprins de dor este același cu Cântec de dragoste*, provenit dintr-un manuscris miscelaneu din 1782, publicat de M.Gaster. ”¹⁹ Iată deci o sursă importantă a izvoarelor lui Pann și anume existența unor manuscrise care circulau în aceea perioadă și care au fost folosite de acesta. Pann introduce și o serie de cântece din *Baba Hârca* a lui M. Millo și din *Nunta țărănească* a lui V. Alecsandri ceea ce demonstrează supraviețuirea unei creații de-a lungul unui secol de poezie românească, de la 1750 la 1850. Prin creațiile sale Pann surprinde cititorul, manifestând interes asupra creației, fără să manifeste interes asupra dreptului de creație proprie, se scria pentru că era la modă iar publicul selecta după gust și după vechimea culturii îndepărtate. În câteva dintre cântecele orășene : „*Acum nădejile mele , Liniștita mea viață, Luceafăre-naurite, Tu ești zâna mea slăvită* ” din prima broșură poarta semnătura A.P. . Însă în cea de-a doua broșură acesta refuză să se semneze.

Tema comună a tuturor poeziilor din cele două broșuri este iubirea, în cel mai perfect stil al poeziei Barocului cu remarci anacreontice. Autovindecarea lui Pann este cântecul care poate îndulci suferința, muzica poate umple golul sufletului provocat de neîmplinirea iubirii. *Spitalul amorului* al lui Pann își are corespondent în ospiciul descris de *La casa de los locos de amor* (1635), atribuită de unii lui Quevedo, de alții lui Antonio Ortiz Melgarejo ; un spital de

¹⁸O. Papadima, Anton Pann, „ Cântece de lume ” și folclorul Bucureștilor, 1964, p.23-33.

¹⁹M. Gaster, Literatura populară română, 1983, p.107-111.

zdruncinați sufletește ce pățimesc datorită forțelor malefice ale lui *Eros*. Deși opera spaniolă are asemănări cu cea a lui Pann, nu putem vorbi totuși despre o influență, ci despre faptul că întâmplările pot să fie proprii fantezii umane.

BIBLIOGRAPHY

- Cartoian, N. cartile populare in literatura romaneasca, II 1938, p.346, 347.
- Cosquin, E. Etudes folkloriques, Recherches sur les migrations des contes populaires et leur point de depart, Paris, 1922, p. 9.
- Cornea, P., Anton Pann, Editura pentru Literatură, 1964
- Drimba, V., Introducere la Povestea Vorbii, București, 1936
- Drimba, V., Istoria Literaturii vechi, Fundațiilor, 1940
- Erbiceanu, C. Cronicari greci cari au scris despre români în epoca fanariotă, București, 1899.p.32.
- Flămând, D., Referințe critice introducere Povestea Vorbii, Minerva, 1975
- Gaster, M., Literatura Populară Română, Minerva, București, 1983
- Gaster, M. Introducere la Povestea vorbii, Craiova,1936, p71.
- Greco, V. Erotocritul lui Cornaro în literatura românească, în Dacoromânia, I, Cluj, 1921, p.61.
- Muthu, M., Literatura română și spiritul sud-est european, Minerva, București, 1976
- Pann, A., Opere complete, Minerva, 1904
- Pann, A., Povestea Vorbii, Minerva, 1975
- Pann, A., Povestea vorbii ed. a II –a cu o prefață de M. Gaster, Scrisul Românesc, Craiova, 1943
- Pann, A., Scrieri alese, ediție ilustrată cu studii și explicări, îngrijită de Paul P. I., Cultura Românească, București
- Pann, Studii și comunicări, editată de Comitetul pentru Cultură și Artă Vâlcea, Muzeul Județean Vâlcea, Comisia difuzării științei și culturii Rm Vâlcea 1970
- Papadopol P.I., Un începător de nădejde:Anton Pann, Cartea Românească, București, 1941
- Pillat, I., Tradiție și Literatură, Casa Școalelor, București, 1943
- Papadima, O. Anton Pann, „Cântece de lume ” și folclorul Bucureștilor, 1964, p.23-33.
- Rusoo, R. Studii istorice greco-romane, vol.I, București, 1939, p.10.
- Rotaru, I., Forme ale clasicismului în poezia românească până la Vasile Alecsandri, Minerva, București, 1979
- Simion, E., Anton Pann, București, 1980
- Sorescu, M., Masca lui Anton Pann în Luceafărul, 1969
- Săineanu, L. Nastratin Hogeia in Noua revistă română, nr. 1 din iunie 1900,p.503.
- Vianu, T. Anton Pann, Societatea de științe istorice și filologice, București, 1955, p. 22
- Țârler, G., Namadhani, A., Nariri, A., Șezători Arabe, Antalogare, traducere, studiu introductiv note și comentarii de Greta Țârler, Univers, București, 1981